

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

สถานการณ์ด้านแรงงานภายในประเทศในระยะที่ผ่านมา แม้ว่าจะประสบกับปัญหาการว่างงานของแรงงานกระจายไปทั่วประเทศ จนทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างท้องถิ่น จังหวัด และภาคอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคต่าง ๆ เข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อหางานทำ จนทำให้กรุงเทพมหานครไม่สามารถรองรับทั้งในแง่ของการเป็นตลาดแรงงาน และการปรับปรุงสวัสดิภาพของประชาชนให้ดีขึ้นได้ ดังจะเห็นได้จากมีการแพร่กระจายชุมชนแออัดไปทั่วเมือง และเกิดกิจกรรมนอกระบบ (Informal Sector) ขึ้นมากมาย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมเมืองหลายประการ ทั้งด้านการจราจร ที่อยู่อาศัย ความสะอาด และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ดังนั้น นโยบายของรัฐทุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสำคัญประการหนึ่ง ก็คือ การแก้ปัญหาการว่างงานและการกระจายการสร้างงานออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะนโยบายหลักทางด้านการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ และเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค ซึ่งวัตถุประสงค์หลักนอกจากการมุ่งสร้างเมืองเหล่านั้น ให้เป็นฐานทางเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคแล้วยังมีวัตถุประสงค์ในแง่ของการสร้างงานขึ้นในภูมิภาค เพื่อสกัดกั้นการอพยพของแรงงานเข้าสู่กรุงเทพมหานครด้วย ดังนั้น สถานการณ์ในด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไปยังตลาดแรงงานต่างประเทศ โดยเฉพาะตะวันออกกลางที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา นับได้ว่า เป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการสนับสนุนนโยบายของรัฐ ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการมุ่งหวังให้ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น การแก้ปัญหาการว่างงาน และการสกัดกั้นการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

การศึกษาศักยภาพการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเงินโอนของแรงงานไทยในตะวันออกกลาง กรณีจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น และนครราชสีมา ในครั้งนี้ อาจถือได้ว่าเป็นแนวความคิดในการพัฒนาอีกขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากสภาพปัจจุบัน ซึ่งได้รับผลการพัฒนาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยเดินทางไปตะวันออกกลาง และได้ส่งเงินกลับให้กับครอบครัวของแรงงาน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นให้มีสภาพที่ดีขึ้นจากเดิม ทั้งในด้านรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นที่สูงขึ้น และการช่วยแก้ปัญหาการว่างงานได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ อาจ

จะมีส่วนช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้อีกประการหนึ่ง โดยการพิจารณาใช้เงินโอนของแรงงานไทยที่ส่งกลับมายังท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ทั้งผลกระทบต่อในด้านของรายได้และการสร้างงานในท้องถิ่น ซึ่งวิธีการดำเนินงานศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวนี้ ได้เน้นประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ในด้านของโครงสร้างประชากรและแรงงาน และผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานใน ตะวันออกกลาง ประการที่สอง ในด้านปริมาณเงินโอนของแรงงานและผลกระทบจากเงินโอนที่มี ต่อประเทศและท้องถิ่น และประการสุดท้าย ในด้านการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนากิจกรรม ทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะพัฒนาขึ้นจากเงินโอนของแรงงาน ไทยในตะวันออกกลาง ซึ่งผลการศึกษานอสรุปลักษณะสำคัญ ได้ดังนี้

1. โครงสร้างประชากรและแรงงาน และผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงาน

1.1 โครงสร้างประชากรและแรงงาน ประชากรในพื้นที่ศึกษาระดับจังหวัดมี จำนวนมากกว่าจังหวัดอื่นในภาค และมีความหนาแน่นของประชากรใกล้เคียงกับระดับเฉลี่ยของ ภาค แต่มากกว่าระดับเฉลี่ยของประเทศ การเปลี่ยนแปลงของประชากรในจังหวัดทั้งสามเพิ่มขึ้น ในระดับที่ใกล้เคียงกัน กำลังแรงงานของจังหวัดทั้งสามมีปริมาณมากถึงร้อยละ 70 ของประชากร ในระดับจังหวัด และกำลังแรงงานดังกล่าวเป็นผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ประมาณร้อยละ 70 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ เช่น ทำงานบ้าน นักเรียน นักศึกษา และทำงานไม่ได้ เป็นต้น สำหรับผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจนั้น ยังแยก เป็นผู้มีงานทำ ประมาณร้อยละ 60 ของผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก มากกว่าร้อยละ 80 รองลงไปได้แก่ การค้า/บริการ และช่าง/กรรมกร โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีประมาณร้อยละ 5.9 ส่วนผู้ที่ว่างงานนั้นจะประกอบด้วยผู้ที่กำลังหา งานทำและผู้ที่อยู่ฤดูกาลเกษตร อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีมีแนวโน้มลดลง คือประมาณร้อยละ -2.8

การย้ายถิ่นหรือการเคลื่อนย้ายแรงงานในพื้นที่ระดับภาคนั้น พบว่า เป็น การย้ายถิ่นของผู้มีงานทำมากกว่าผู้ไม่มีงานทำ และการเคลื่อนย้ายแรงงานนั้น จะเป็นการเคลื่อน ย้ายแรงงานระหว่างภาคมากที่สุด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร แต่การเคลื่อนย้ายแรงงานไปยัง ตลาดแรงงานต่างประเทศก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการมุ่งหวังรายได้ที่มากกว่าที่เคยได้รับ ในปัจจุบัน และส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีงานทำมากกว่าผู้ไม่มีงานทำ

การเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังตลาดแรงงานต่างประเทศนั้น พบว่าแรงงาน ไทยเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางมากที่สุด โดยมีสัดส่วนเฉลี่ยต่อปีมากกว่าร้อยละ 90 ของ แรงงานไทยในต่างประเทศทั้งหมด และมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นตลอดมา ซึ่งตลาดแรงงานที่สำคัญได้แก่

ประเทศซาอุดีอาระเบีย ลิเบีย อิรัก และคูเวต และแรงงานที่เคลื่อนย้ายไปต่างประเทศส่วนใหญ่ จะไปจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดอุดรธานี นครราชสีมา และขอนแก่น โดย แรงงานที่เดินทางไปทำงานตะวันออกเฉียงเหนือ จะกระจายอยู่ในทุกอำเภอ

สภาพภาพโดยทั่วไปของแรงงานไทยในตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ส่วนใหญ่ จะเป็นแรงงานที่มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี และเป็นหัวหน้าครอบครัว มีระดับการศึกษาชั้น ประถมศึกษาตอนต้น โดยแรงงานดังกล่าวที่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีงานทำนั้น จะประกอบอาชีพเดิมทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอาชีพหลักทางช่างประเภทต่าง ๆ ไม่มากนัก สำหรับอาชีพที่ไปทำงานในตะวันออกเฉียงเหนือหรือตำแหน่งที่ได้รับการบรรจุนั้น พบว่า ตำแหน่งทางช่างประเภทต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะประเภทแรงงานกึ่งฝีมือ รองลงไปคือ กรรมกร ซึ่งเป็นประเภทแรงงานที่ไม่มีฝีมือ ส่วนประเภทแรงงานมีฝีมืออื่น มีน้อยมาก

แนวโน้มของตลาดแรงงานไทยในตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มจะลดลง เนื่องจากกลุ่มประเทศในตะวันออกเฉียงเหนือได้มีการลดราคาน้ำมันดิบ ทำให้ประเทศเหล่านี้มีรายได้ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการลงทุนในประเทศลดลงด้วย ประกอบกับบางประเทศก็ได้มี เร่งการพัฒนาก่อสร้างโครงการพื้นฐานเศรษฐกิจไปนั้น เกือบเสร็จสิ้นแล้ว และบางประเทศยังมีนโยบายที่จะฝึกอบรมแรงงานภายในประเทศให้สามารถทดแทนแรงงานต่างชาติด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ความต้องการแรงงานต่างประเทศของบางประเทศก็ยังมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเร่งพัฒนาอันเนื่องจากได้ รับความเสียหายจากภัยสงครามยังคงมีอยู่ ดังนั้น แรงงานไทยก็ยังมีโอกาสได้รับการบรรจุเข้าทำงานมากกว่าแรงงานชาติอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากแรงงานไทยมีฝีมือและเป็นที่ยอมรับจากตลาดแรงงานต่างประเทศ รวมทั้งไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการปกครองบังคับบัญชาเหมือนชาติอื่น

1.2 ผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน อาจแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

(1) ผลกระทบในทางบวก ได้แก่

- ทำให้ภาวะการจ้างงานในท้องถิ่นดีขึ้น เนื่องจากมีการจ้างแรงงานภายในท้องถิ่น หรือบริเวณใกล้เคียงมาทดแทนแรงงานที่เคลื่อนย้ายออกไป
- ทำให้ลดภาวะการว่างงาน เนื่องจากตลาดแรงงานในตะวันออกเฉียงเหนือสามารถรองรับผู้ที่ว่างงานได้ส่วนหนึ่ง และผู้ที่ว่างงานก็สามารถรับจ้างเป็นแรงงานทดแทนแรงงานที่เดินทางไปตะวันออกเฉียงเหนือได้อีกส่วนหนึ่ง

- ทำให้แรงงานไทยได้รับประสบการณ์ และทักษะจากการทำงาน
มากขึ้น

(2) ผลกระทบในทางลบ ได้แก่

- อาจก่อให้เกิดการขาดแคลนแรงงานฝีมือบางประเภทได้ หากมีการเคลื่อนย้ายออกไปมาก และไม่มีนโยบายการสร้างแรงงานทดแทน

- อาจเกิดผลกระทบต่อภาวะการผลิตในท้องถิ่นในระยะสั้นได้ เนื่องจากการขาดแคลนเงินลงทุนที่ได้นำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และขาดแคลนแรงงานที่เป็นหลักในการประกอบการ ผลดังกล่าวอาจทำให้ต้องลดพื้นที่เพาะปลูกหรือเลิกประกอบการชั่วคราว ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวจะหมดไปเมื่อแรงงานได้ส่งเงินกลับมายังครอบครัวของแรงงาน

2. ปริมาณเงินโอนและผลกระทบจากเงินโอน

2.1 ปริมาณเงินโอน เงินโอนจากแรงงานไทยในตะวันออกกลางจะมีปริมาณเกือบครึ่งหนึ่งของเงินโอนจากต่างประเทศทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เงินโอนดังกล่าว จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด โดยเฉพาะจังหวัดอุดรธานี นครราชสีมา และขอนแก่น ซึ่งทั้งสามจังหวัดมีปริมาณเงินโอนมากกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณเงินโอนทั้งหมดในภาค และจะกระจายไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ภายในจังหวัดตามจำนวนแรงงานที่เดินทางไปทำงานตะวันออกกลาง

สำหรับพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินโอนจากตะวันออกกลาง พบว่า มีการใช้จ่ายเพื่อการสร้างและต่อเติมที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงไป ได้แก่ การชำระหนี้สิน การฝากธนาคาร การซื้อสิ่งของเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการอุปโภคบริโภค ส่วนการลงทุนประเภทต่าง ๆ นั้นมีน้อยมาก จึงเป็นมูลเหตุสำคัญที่เป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาในครั้งนี้ ที่จะให้ข้อเสนอแนะการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเงินโอน เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากเงินโอนอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เกิดการจ้างงานขึ้นภายในท้องถิ่น

2.2 ผลกระทบจากเงินโอน เงินโอนของแรงงานไทยในตะวันออกกลางหรือในต่างประเทศอื่น ๆ จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อประเทศและท้องถิ่นในหลายรูปแบบ กล่าวคือ

- ทำให้ภาวะดุลการชำระเงินของประเทศดีขึ้น เนื่องจากการส่งเงินกลับเข้าประเทศก็เปรียบเสมือนมีการไหลเข้าของเงินตราต่างประเทศ เช่นเดียวกับการส่งสินค้า

ออกไปยังตลาดต่างประเทศหรือรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ปริมาณเงินโอนดังกล่าว มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 1.4 ของรายได้ประชาชาติ หรือร้อยละ 7.6 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าออก โดยเฉพาะเมื่อเทียบสัดส่วนกับมูลค่าส่งออกสินค้าหลักของประเทศ คือ ข้าว และมันสำปะหลัง พบว่า ปริมาณเงินโอนมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 48.9 และ 78.9 ของมูลค่าการส่งออกของสินค้าทั้งสองประเภท ตามลำดับ

- ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงขึ้น เพราะปริมาณเงินโอนจะกระจายเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ อันเนื่องจากการใช้จ่ายของครัวเรือนแรงงาน จึงทำให้มีผลต่อเนื่องถึงสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องสามารถขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นด้วย
- สามารถเพิ่มทุนหมุนเวียนขึ้นในท้องถิ่น เมื่อเงินโอนเข้าสู่ระบบธนาคาร ธนาคารจะใช้เป็นทุนหมุนเวียนกระจายออกสู่ท้องถิ่น ในรูปของการให้สินเชื่อเพื่อการลงทุน และนอกจากนี้ ครัวเรือนแรงงานยังได้ใช้เงินโอนส่วนหนึ่งให้กู้กันเองภายในท้องถิ่นด้วย
- ช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น จากการทำแรงงานส่งเงินโอนกลับมาให้ครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถมีเงินรายได้เพียงพอที่จะใช้ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ตามกำลังความสามารถและกำลังเงินที่มีอยู่

3. ศักยภาพการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเงินโอน

จากการศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่มีศักยภาพการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา โดยเน้นประเภทกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานมากที่สุด เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีโอกาสจะพัฒนาขึ้นได้จากเงินโอนของแรงงานไทยในตะวันออกกลาง พบว่า "สาขาอุตสาหกรรม" เป็นสาขาที่มีศักยภาพการพัฒนาในพื้นที่ศึกษามากที่สุด ทั้งนี้ โดยได้พิจารณาจากปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ประกอบด้วย สัดส่วนการผลิตและอัตราการขยายตัว ความได้เปรียบและความชำนาญในการผลิตของพื้นที่ศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นของภาค การกระจุกตัวของประเภทกิจกรรมการผลิตและจำนวนแรงงาน ปริมาณและการกระจายตัวของแหล่งวัตถุดิบ วิธีการตลาด และนโยบายการสนับสนุนและส่งเสริมของรัฐ

ประเภทอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษวิเคราะห์ พบว่า ประเภทอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ปอแก้วและอ้อย อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มบางประเภท อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรม

ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ และอุตสาหกรรมบริการบางประเภท ซึ่งรายละเอียดของประเภทอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนา แยกตามรายพื้นที่ศึกษาได้ ดังนี้

จังหวัดอุดรธานี : ประเภทอุตสาหกรรมที่มีความชำนาญการผลิตสูงกว่าระดับภาคโดยเฉลี่ย ประกอบด้วย (1) การทำมันเส้น มันเม็ด (2) โรงงานน้ำตาล (3) การฆ่าสัตว์ และ (4) การทำอิฐ ปูนซีเมนต์ และคอนกรีต

จังหวัดขอนแก่น : ประเภทอุตสาหกรรมที่มีความชำนาญการผลิตสูงกว่าระดับภาคโดยเฉลี่ย ประกอบด้วย (1) การทำมันเส้น มันเม็ด (2) การทอกระสอบ สิ่งทอจากปอ (3) โรงน้ำตาล (4) การทำแป้งอาหาร (5) เครื่องปรุง เครื่องเทศ (6) น้ำดื่มและน้ำอัดลม (7) การทำอิฐ ปูนซีเมนต์ คอนกรีต (8) การเลื่อยไม้และแปรรูปไม้ (9) การผลิต ซ่อม หล่อดอกยางนอกและยางใน (10) การซ่อมแซมและต่อเติมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องยนต์ เครื่องจักร (11) การผลิตและซ่อมแซมเครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตร (12) ผลิตภัณฑ์ยา และ (13) เครื่องปั้นดินเผา

จังหวัดนครราชสีมา : ประเภทอุตสาหกรรมที่มีความชำนาญการผลิตสูงกว่าระดับภาคโดยเฉลี่ย ประกอบด้วย (1) การทำมันเส้น มันเม็ด (2) การทอกระสอบ สิ่งทอจากปอ และพืชเส้นใย (3) การฆ่าสัตว์ (4) การทำแป้งอาหาร (5) ไส้กรอกและน้ำแข็ง (6) เครื่องปรุง และเครื่องเทศ (7) น้ำดื่มและน้ำอัดลม (8) การทำอิฐ ปูนซีเมนต์ และคอนกรีต (9) การเลื่อยไม้และแปรรูปไม้ (10) การทำประตู หน้าต่าง และวงกบ (11) การผลิต ซ่อม หล่อดอกยางนอกและยางใน (12) การผลิตและซ่อมแซมเครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตร (13) ผลิตภัณฑ์ยา และ (14) โรงงานทำไม้ขีดไฟ

นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่ที่มีแนวโน้มเนื่องจากมีความสอดคล้องกับแหล่งวัตถุดิบและความต้องการของตลาด อาทิเช่น อุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ วัสดุเส้น น้ำมันพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง อุตสาหกรรมการอบแห้งข้าวโพด การฟอกหนัง และการอัด แกลบทำเป็นฟืน เป็นต้น

สำหรับการประกอบกิจกรรมตามประเภทอุตสาหกรรมที่เสนอแนะดังกล่าวนี้ จาก การพิจารณาความสัมพันธ์ของประเภทอุตสาหกรรมกับปริมาณเงิน โอนของแรงงาน ไทยในตะวันออก กลาง พบว่า ปริมาณเงิน โอนที่ฝากคงค้างไว้ที่ธนาคารซึ่งคิดเฉลี่ยเป็น ประมาณ 53,000 บาทต่อ คนต่อปี นั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับขนาดการลงทุนในประเภทอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการ พัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรที่ก่อให้เกิดการจ้างงานมาก พบว่า

ส่วนใหญ่ไม่สามารถมีจำนวนเงินลงทุนที่พอเพียงต่อการประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรดังกล่าว อาจต้องกระทำในรูปแบบของการระดมทุนเข้าด้วยกันระหว่างมวลสมาชิกภายในท้องถิ่นของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในลักษณะของ "สหกรณ์" โอกาสที่จะเกิดอุตสาหกรรมที่มีการกระจายตัวไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแหล่งวัตถุดิบก็สามารถเป็นไปได้ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่การกระจายการสร้างงานและรายได้ ตามแนวนโยบายของการพัฒนาภาคได้

นอกจากนี้ หากแรงงานไทยที่เดินทางกลับมาหลังจากหมดสัญญาว่าจ้างแล้ว มีความประสงค์จะประกอบกิจการขนาดเล็กด้วยตนเอง ประเภทอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนไม่สูงมากนัก และมีความสอดคล้องกับทักษะและประสบการณ์ของแรงงาน ก็คือ อุตสาหกรรมประเภทเกี่ยวกับการก่อสร้าง เช่น การทำอิฐ ผลิตภัณฑ์ซีเมนต์ และคอนกรีต การแปรรูปไม้ และการประกอบไม้ในรูปแบบต่าง ๆ อุตสาหกรรมบริการประเภทซ่อมแซมและตัดแปลงรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องยนต์ และอุปกรณ์ทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งกิจการใดควรลงทุนหรือไม่นั้น ก็ต้องพิจารณาถึงความขาดแคลนหรือความต้องการใช้บริการกิจการประเภทนั้น ๆ ภายในท้องถิ่นมีมากน้อยเพียงใด กิจการประเภทดังกล่าว แม้จะมีการจ้างงานไม่มากนัก แต่ก็มีผลต่อรายได้ของแรงงานโดยตรง และน่าจะให้ผลประโยชน์มากกว่าการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรเพียงด้านเดียว หรืออาชีพรับจ้างที่แรงงานได้เคยทำก่อนการเดินทางไปตะวันออกกลาง

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ได้ให้ข้อสรุป และข้อเสนอแนะประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญและควรได้รับการพัฒนาจากเงินโอนของแรงงานไทยในตะวันออกกลางในขั้นที่ศึกษาไปแล้วนั้น แม้ว่าการดำเนินงานศึกษาได้พยายามค้นคว้าและใช้ข้อมูลอย่างหลากหลาย ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการวิเคราะห์ศักยภาพของกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ก็คือความพร้อมหรือความยินยอมพร้อมใจของแรงงาน หรือครอบครัวแรงงานที่จะเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาที่ได้เสนอแนะไว้ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่จำเป็นต้องสำรวจข้อคิดเห็นจากแรงงานและครอบครัวของแรงงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในแต่ละท้องถิ่นที่ศึกษา และต้องใช้เวลาทำการสำรวจค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการดำเนินงานศึกษาในครั้งนี้

ดังนั้น นอกจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพ และความเหมาะสมในการพัฒนาและได้เสนอแนะไว้เป็นเบื้องต้นแล้ว ผู้ศึกษามีความเห็นที่ทางเลือกหรือ

โอกาสแรกของการใช้เงินโอนเพื่อการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งหวังเพื่อให้เกิดการเพิ่มผล
รายได้ของครอบครัวแรงงาน และการสร้างงานขึ้นในท้องถิ่น ก็คือ กิจกรรมเดิมที่แรงงานได้
ประกอบอาชีพอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่คงจะเป็นการประกอบอาชีพด้านการเกษตร และอาชีพทางด้านช่าง
ประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากข้อมูลการสำรวจสภาพของแรงงานที่ได้ข้อสรุปว่า
แรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานตะวันออกกลาง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการเกษตร รองลง
ไปได้แก่ อาชีพทางช่างประเภทต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อแรงงานเหล่านั้นมีรายได้เพิ่มจากเงินโอนก็
ควรจะนำเงินเหล่านั้นมาลงทุนขยายกิจกรรมเดิมไปพลางก่อน อาทิเช่น หากประกอบอาชีพด้าน
การเกษตรก็อาจปรับปรุงพัฒนาการผลิตโดยลงทุนซื้อเครื่องจักรกล หรือใช้เทคนิคการผลิตแผนใหม่
หรือทำการขยายพื้นที่เพาะปลูก ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพืชเศรษฐกิจที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงาน
อุตสาหกรรมแปรรูปที่มีศักยภาพการพัฒนาสูงที่ได้กล่าวแล้วเป็นสำคัญ โอกาสที่จะทำให้ครอบครัว
แรงงานมีรายได้สูงขึ้น และมีการสร้างงานขึ้นได้ในท้องถิ่นก็มีความเป็นไปได้ค่อนข้างมาก

ปริมาณเงินโอนอันเนื่องจากการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไปตะวันออกกลางและประเทศ
ต่าง ๆ ในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อประเทศโดยส่วนรวมหลายประการดังที่ได้กล่าวแล้ว
ดังนั้นการสนับสนุนให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไปยังตลาดต่างประเทศ จึงควรถือเป็นนโยบาย
ที่สำคัญของรัฐบาลสืบต่อไป โดยจะต้องเตรียมการทั้งมาตรการในด้านการส่งเสริม และสนับสนุน
ให้แรงงานไทยมีโอกาสไปทำงานในต่างประเทศได้มากขึ้น ในทางกลับกันก็จะต้องเตรียมมาตรการ
ที่จะรองรับแรงงานเหล่านั้น ในกรณีเดินทางกลับจากการหมดสัญญาจ้าง หรือตลาดแรงงานต่าง
ประเทศมีแนวโน้มลดลง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะต้องเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐ
โดยตรงที่จะต้องให้ความสำคัญและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งข้อเสนอแนะที่เห็นควรให้หน่วยงาน
ของรัฐรับไว้เป็นข้อพิจารณา มีดังนี้

1. รัฐควรเข้ามาดำเนินการจัดหา และจัดส่งแรงงานไทยไปต่างประเทศ ในระบบ
รัฐต่อรัฐ ในลักษณะของการจัดสรรโควตา เพื่อป้องกันการแข่งขันและการส่งแรงงานที่ไม่มีคุณภาพ
เพื่อสร้างความมั่นคงและความเชื่อมั่นให้กับประเทศผู้เป็นตลาดแรงงาน และสร้างความมั่นใจให้
กับแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการถูกหลอกลวง และความไม่ปลอดภัยในการทำงาน

2. ฝึกอบรมแรงงานให้มีความชำนาญและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐาน
ของตำแหน่งงานและรายได้ให้กับแรงงาน และส่งผลให้แรงงานเป็นที่พึงพอใจแก่นายจ้าง เพื่อ
ทำให้มีโอกาสหางานทำได้ตลอดไป ทั้งนี้ รวมถึงการฝึกอบรมแรงงานภายในประเทศให้เข้าสู่
ตลาดแรงงานภายใน เพื่อทดแทนแรงงานที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศด้วย

3. รัฐควรมีมาตรการในการเผยแพร่ข่าวสารและประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงขบวนการ

และขั้นตอนต่าง ๆ รวมทั้งตำแหน่งงานและอัตราค่าจ้าง สวัสดิการ ระเบียบปฏิบัติที่แรงงานจะต้องยึดถือ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับการไปทำงานในต่างประเทศโดยทั่วถึงกันในทุกพื้นที่

4. นอกจากนี้ การหาตลาดแรงงานภายในประเทศ เพื่อทดแทนตลาดแรงงานต่างประเทศที่อาจจะลดลงในอนาคต รัฐก็ควรให้ความสนใจและเตรียมการไว้ให้พร้อม เพื่อไม่ให้แรงงานที่ต้องเดินทางกลับต้องกลายเป็นผู้ว่างงาน ซึ่งตลาดแรงงานภายในประเทศที่น่าสนใจได้แก่ การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และรวมถึงพื้นที่เศรษฐกิจอื่น ๆ ที่รัฐมีนโยบายจะพัฒนาขึ้นในอนาคตด้วย

5. ประชาสัมพันธ์ให้แรงงานได้ทราบถึงโอกาสในการลงทุนกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งพิจารณากำหนดมาตรการที่จะเอื้ออำนวยต่อการลงทุนในแต่ละประเภท ทั้งในด้านการตลาด สิ่งอำนวยความสะดวก และเงินทุนหมุนเวียน

6. เสริมสร้างความรู้และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวัตถุดิบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของการประหยัดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

นอกจากนี้ เนื่องจากการศึกษาศักยภาพการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเงินโอนของแรงงานไทยในตะวันออกกลางครั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้นที่อยู่บนพื้นฐานของการนำเทคนิคการวิเคราะห์ค่าความชำนาญในการผลิตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลคุณสมบัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของกิจกรรมประเภทต่างๆ ที่ควรได้รับการพัฒนาขึ้นจากเงินโอน ซึ่งอาจจะยังขาดข้อมูลหรือข้อเท็จจริงบางประการที่จะใช้เป็นข้อวินิจฉัยถึงความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ จึงเห็นควรให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในบางประเด็น เพื่อให้การศึกษาดังนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และอาจใช้เป็นแบบอย่างในการศึกษาสำหรับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป กล่าวคือ การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิของแรงงานหรือครอบครัวแรงงานในแต่ละท้องถิ่นของพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงจำนวนแรงงานทั้งหมดที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง การประกอบอาชีพเดิมของแรงงานในแต่ละท้องถิ่น ปริมาณเงินโอนที่ได้รับทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทักษะหรือประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานในตะวันออกกลาง และข้อมูลที่สำคัญที่สุดก็คือ ข้อคิดเห็นหรือทัศนคติของแรงงานหรือครอบครัวแรงงานที่มีต่อข้อเสนอแนะ ในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเงินโอน รวมทั้งความต้องการที่จะให้รัฐช่วยเหลือและสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการลงทุน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้จะช่วยเสริมให้การศึกษาดังนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และมีโอกาสที่จะเกิดการพัฒนาขึ้นได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะเช่นเดียวกันนี้สำหรับพื้นที่อื่นต่อไป